

Krzysztof Olszak

Uniwersytet Warszawski, Polska

e-mail: k.olszak@wpia.uw.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8304-0136>

**SKARGA O WZNOWIENIE POSTĘPOWANIA
ZAKOŃCZONEGO ORZECZENIEM SĄDU
NAJWYŻSZEGO ZE SKARGI NADZWYCZAJNEJ**

**PETITION FOR REOPENING OF PROCEEDINGS ENDED
IN THE SUPREME COURT JUDGMENT ON EXTRAORDINARY
APPEAL**

Abstract

The paper discusses the problem of reopening of proceedings ended in a judgment of the Supreme Court on extraordinary appeal. It examines the admissibility of reopening of proceedings ended in a judgment on extraordinary appeal, court jurisdiction, court panel and cases in which the Supreme Court decides on the admissibility of the reopening. The study also focuses on the appealability of particular judgments on extraordinary appeal and possible decisions on the admissibility of reopening of proceedings using this procedure. The issues of the Supreme Court's examination of the findings of fact and the power to file a petition for bringing extraordinary appeal proceedings are also addressed. It is concluded that the Supreme Court has jurisdiction to reopen proceedings ended in a judgment of the Supreme Court on extraordinary appeal in three cases: (i) when only the Supreme Court has applied a provision declared to be non-compliant with the Constitution of the Republic of Poland; (ii) when the proceedings have been invalid

only before the Supreme Court; (iii) with respect to the restitutionary ground – when, adjudicating the extraordinary appeal, the Court has ruled on the merits of the case.

KEYWORDS

reopening of proceedings, extraordinary appeal, petition to reopen proceedings, court jurisdiction, the Supreme Court

SŁOWA KLUCZOWE

wznowienie postępowania, skarga nadzwyczajna, skarga o wznowienie, właściwość sądu, Sąd Najwyższy

1. Skarga o wznowienie jest środkiem szczególnym, o charakterze nadzwyczajnym i wyjątkowym¹. Wyjątkowość tę można rozumieć w ten sposób, że prawomocne orzeczenia merytoryczne, korzystając z powagi rzeczy osądzonej, z zasady nie mogą być obalone, poza ściśle określonymi w przepisach przypadkami, w oparciu o ściśle określone podstawy². Należy mieć na uwadze, że według powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa przepis zawierający wyjątek od zasady nie może być wykładany (co najmniej) w sposób rozszerzający ani też stosowany w drodze analogii do innych sytuacji niż wyraźnie w nim przewidziane, a przepis przewidujący możliwość wniesienia skargi o wznowienie postępowania ustanawia wyjątek od bezpieczeństwa obrotu prawnego, prawomocności orzeczeń kończących postępowanie i ich nienaruszalności³ czy potrzeby zapewnienia mak-

¹ K. Weitz, *Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, Warszawa 2014, s. 330 *in principio*. Autor ten wskazuje również, że takim środkiem powinna pozostać; zob. *ibidem*, s. 331. Zob. również K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System prawa procesowego cywilnego. Tom III. Środki zaskarżenia*, Warszawa 2013, s. 1130–1131 wraz z cytowaną tam literaturą; A. Olaś, *Wznowienie postępowania zakończonego orzeczeniem niemerytorycznym – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, Warszawa 2014, s. 675 *in fine*; T. Wiśniewski, *Rozdział I. System zaskarzania orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, (w:) T. Wiśniewski (red.), *Skarga nadzwyczajna w świetle systemu środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019, s. 144 *in principio*.

² Por. M. Sawczuk, (w:) W. Siedlecki (red.), *System prawa procesowego cywilnego. Tom III. Zaskarzanie orzeczeń sądowych*, Ossolineum 1986, s. 390 i 391.

³ Por. art. 365 § 1 k.p.c.; zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CZ 77/16, LEX nr 2107095.

symalnej stabilizacji prawomocnym orzeczeniom sądowym⁴. Przepisy regulujące skargę o wznowienie muszą być wykładane ściśle⁵. Nie bez znaczenia pozostaje również kwestia zapobieżenia zmarnowaniu wkładu pracy sądu (który wydał orzeczenie), stron i kosztów poniesionych w dotychczasowym postępowaniu⁶.

Podstawy wznowienia postępowania sądowego zostały określone w Kodeksie postępowania cywilnego⁷ i nie można domagać się wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem z pominięciem odpowiednich w tym przedmiocie przepisów ustawowych, np. wyłącznie na podstawie przepisów Konstytucji RP⁸ czy EKPC⁹.

2. Skarga nadzwyczajna ma charakter ekstraordynaryjny¹⁰ (jak sama nazwa wskazuje), subsydiarny, co znaczy, że przysługuje jedynie wówczas, gdy nie ma możliwości uchylenia lub zmiany orzeczenia w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia¹¹, i kasatoryjny, czyli umożliwia uchylenie prawomocnego orzeczenia¹². Skoro skarga kasacyjna wszczyna odrębną sprawę w znaczeniu technicznoprocesowym, to tym bardziej należy odnieść to do skargi nadzwyczajnej, gdzie (abstrahując od innych odrębności) krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia jest zdecydowanie zawężony w porównaniu do skargi kasacyjnej. O ile skarga kasacyjna to nadzwyczajny środek zaskarżenia przysługujący przede wszystkim stronom, a dopiero w drugiej kolejności (i w wyjątkowych sytuacjach) Prokuratorowi Generalnemu, Rzecznikowi Praw Obywatelskich lub Rzecznikowi Praw Dziecka¹³, o tyle skarga nadzwyczajna przysługuje wyłącznie

⁴ Por. Ł. Węgrzynowski, *Skutki prawne wykreślenia spółki kapitałowej z rejestru przedsiębiorców (cz. I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 7, s. 28.

⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CZ 77/16, LEX nr 2107095.

⁶ Por. M. Sawczuk, (w:) W. Siedlecki (red.), *System prawa procesowego cywilnego. Tom III. Zaskarżanie orzeczeń sądowych*, Ossolineum 1986, s. 391.

⁷ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805, z późn. zm.); dalej: k.p.c.

⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483, z późn. zm.); dalej: Konstytucja RP.

⁹ Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284, z późn. zm.); dalej: EKPC. Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2000 r., III AO 32/00, LEX nr 45625.

¹⁰ Por. A. Kotowski, *Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9, s. 52, 62 *in fine*, 64, 66 *in principio*, 74.

¹¹ Por. M. Szczepaniec, *Skarga nadzwyczajna w praktyce – wybrane zagadnienia*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 9, s. 17.

¹² Por. T. Zembruski, *Skarga nadzwyczajna w polskim postępowaniu cywilnym*, „Państwo i Prawo” 2019, z. 6, s. 126 *in principio*.

¹³ Zob. art. 398¹ § 1 i 2 oraz art. 398³ § 2 k.p.c. Por. M. Manowska, *Skarga o wznowienie postępowania a skarga kasacyjna i skarga o stwierdzenie zgodności z prawem prawomocnego orzeczenia*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 1, s. 69.

podmiotom wymienionym w art. 89 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym¹⁴, a nie stronom.

Zgodnie z tym przepisem skargę nadzwyczajną może wnieść: Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Tym samym kwestia, kto może uruchomić postępowanie ze skargi nadzwyczajnej, została uregulowana w sposób w pełni autonomiczny. Legitymacja ta nie ma zatem charakteru pochodnego w stosunku do legitymacji procesowej stron skarżonego postępowania¹⁵, a samostanny – przysługuje podmiotowi, który nie występował w dotychczasowym postępowaniu. Oczywiście strona postępowania może złożyć do podmiotu legitymowanego do wniesienia skargi nadzwyczajnej wnioski o wniesienie skargi nadzwyczajnej. Co bezsporne, wniosek ten nie obliży podmiotu, do którego został złożony, do wniesienia skargi nadzwyczajnej¹⁶, natomiast w praktyce pozwala dokonać wstępnej weryfikacji, czy w ogóle mogą istnieć podstawy do wniesienia skargi nadzwyczajnej od kwestionowanego przez stronę orzeczenia. Jeżeli jednak strona postępowania zdecyduje się na wniesienie skargi nadzwyczajnej¹⁷, to z uwagi na treść art. 89 § 2 u.SN, Sąd Najwyższy odrzuci skargę nadzwyczajną jako wniesioną przez podmiot nieuprawniony¹⁸.

3. Sama dopuszczalność wznowienia postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej nie powinna budzić wątpliwości. Nie ma przepisu, który co do zasady ograniczałby taką możliwość¹⁹, jeżeli doszło do spełnienia przesłanek wznowienia postępowania przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego. Pewne cechy wspólne obu tych środków

¹⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 1904, z późn. zm.; dalej: u.SN.

¹⁵ Należy przy tym mieć na uwadze, że w przeciwieństwie do legitymacji procesowej, określonej na podstawie przepisów prawa materialnego, legitymację do zaskarżenia orzeczenia określa się na podstawie przepisów prawa procesowego, które w pewnych przypadkach (jak np. analizowany) wyraźnie stanowią, kto jest legitymowany do wniesienia środka zaskarżenia od oznaczonej kategorii orzeczeń sądowych; zob. W. Siedlecki, (w:) W. Siedlecki (red.), *System...*, s. 51.

¹⁶ Por. postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 grudnia 2021 r., III OSK 6862/21, LEX nr 3264215.

¹⁷ Choćby była zastępowana przez pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym, a w sprawach własności intelektualnej także przez rzecznika patentowego.

¹⁸ W oparciu o art. 398⁶ § 3 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN. Zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 17 kwietnia 2019 r., I NSNc 8/19, LEX nr 2653062; z dnia 28 maja 2019 r., I NSNp 1/19, LEX nr 2690836; z dnia 29 października 2019 r., I NSNc 33/19, LEX nr 2734433; z dnia 15 września 2020 r., I NSNc 81/20, LEX nr 3053520; z dnia 8 czerwca 2021 r., I NSNc 189/21, www.sn.pl.

¹⁹ Dla porównania zob. art. 416 § 1 k.p.c.

prawnych²⁰ służących od prawomocnych orzeczeń²¹ same przez się również się temu nie sprzeciwiają.

4. W starszej literaturze wyrażono pogląd, że wznowienie postępowania cywilnego w świetle Kodeksu postępowania cywilnego dzieli się na dwa stadia: stadium dopuszczalności (*iudicium rescindens*) oraz stadium [merytorycznego] rozpoznania (*iudicium rescissorium*)²², które dzielą między siebie materię wznowienia postępowania, a rozważenie problemu dopuszczalności wznowienia stanowi przesłankę merytorycznego rozpoznania wznowienia²³.

W rzeczywistości jednak w strukturze postępowania cywilnego należy wyróżnić trzy etapy: badania dopuszczalności skargi o wznowienie²⁴, oceny dopuszczalności wznowienia postępowania oraz ponownego merytorycznego rozpoznania sprawy²⁵, czego potwierdzeniem jest regulacja przewidująca obligatoryjny rozdział *iudicium rescindens* oraz *iudicium rescissorium* w sytuacji, w której właściwy do wznowienia jest Sąd Najwyższy, przewidująca, że pierwsza faza odbywa się przed Sądem Najwyższym, a druga przed sądem II instancji (art. 412 § 4 k.p.c.)²⁶.

²⁰ Na przykład zarówno przepisy Kodeksu postępowania cywilnego regulujące skargę o wznowienie postępowania, jak i przepisy u.SN regulujące skargę nadzwyczajną, nie przewidują ograniczenia dopuszczalności skargi od wcześniejszego wykorzystania przez stronę przysługujących jej środków odwoławczych lub środków zaskarżenia w odniesieniu do przedmiotu danej skargi.

²¹ Omówienie tych zagadnień wykracza poza ramy niniejszego artykułu, ustawodawca nie sprecyzował relacji skargi nadzwyczajnej do innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia; por. T. Ereciński, K. Weitz, *Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 2, s. 18; T. Zembruski, *Skarga...*, s. 130; M. Radajewski, *Skarga nadzwyczajna (wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2020, z. 3, s. 76.

²² Por. szerzej omówienie poglądów w tej materii dokonane przez K. Weitzę, *Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie...*, s. 332. Por. także M. Sawczuk, (w:) W. Siedlecki (red.), *System...*, s. 393; J. Jagieła, *Środki zaskarżenia w postępowaniu ze skargi o wznowienie*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 11–12, s. 96.

²³ Zob. szerzej M. Sawczuk, *Wznowienie postępowania cywilnego*, Warszawa 1970, s. 56–57. Postuluje się, aby *de lege ferenda* precyzyjnie rozgraniczyc kwestie przynależne do sfery dopuszczalności skargi o wznowienie oraz kwestie decydujące o dopuszczalności wznowienia, czyli o zasadności skargi; zob. K. Weitz, *Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie...*, s. 333. W praktyce orzeczniczej weryfikuje się trzy podstawowe kwestie: terminowość wniesienia skargi, dopuszczalność skargi i oparcie skargi na ustawowej podstawie; zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2019 r., IV CZ 57/18, LEX nr 2652357.

²⁴ Por. art. 410 § 1 k.p.c.

²⁵ Zob. szerzej K. Weitz, *Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie...*, s. 332–333 wraz z literaturą cytowaną w przyp. 38.

²⁶ K. Weitz, (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, LEX/el. 2016, komentarz do art. 412, np 3. Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2018 r., V CSK 611/17, LEX nr 2500515.

5. Na mocy art. 405 k.p.c. do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności²⁷ oraz na podstawie przewidzianej w art. 401¹ k.p.c. właściwy jest sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, a jeżeli zaskarżono orzeczenia sądów różnych instancji, właściwy jest sąd instancji wyższej; do wznowienia postępowania na innej podstawie właściwy jest sąd, który ostatnio orzekł co do istoty sprawy²⁸. Podstawy wyznaczenia właściwości sądu uzależnione są zatem od podstaw, na których oparta jest skarga o wznowienie postępowania²⁹. Artykuł 405 k.p.c., przewidujący właściwość rzeczową w zakresie rozpoznania skargi o wznowienie postępowania, rozgranicza dwa rodzaje podstaw: z jednej strony przyczyny nieważności i podstawę konstytucyjną³⁰, z drugiej przyczyny restytucyjne. W razie nieważności i podstawy konstytucyjnej sądem właściwym jest ten, który wydał zaskarżone orzeczenie, a jeżeli zaskarżono więcej niż jedno orzeczenie, sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie w instancji wyższej. W odniesieniu do przyczyn restytucyjnych właściwy jest zawsze sąd, który orzekł co do istoty sprawy jako ostatni.

Przez sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie (właściwy w razie oparcia skargi o wznowienie na podstawie przyczyn nieważności postępowania – art. 401 k.p.c., lub podstawy konstytucyjnej), należy rozumieć sąd orzekający w instancji, w której postępowanie było dotknięte nieważnością (jeżeli nieważność odnosi się do postępowania tylko w jednej instancji), jeżeli nieważnością było dotknięte postępowanie w więcej niż jednej instancji, właściwy jest sąd wyższej instancji³¹.

Zagadnienie, czy Sąd Najwyższy jest sądem wyższej instancji w rozumieniu art. 405 k.p.c., stanowi przedmiot kontrowersji. W doktrynie wydaje się dominować pogląd o szerokim rozumieniu tego pojęcia, co implikuje, że Sąd Najwyższy

²⁷ Co do pojęcia „przyczyny nieważności” por. szerzej T. Zembruski, *Nieważność postępowania w procesie cywilnym*, Warszawa 2017, s. 424.

²⁸ O wadze prawidłowego określenia właściwości sądu do wznowienia postępowania zob.: K. Weitz, *Skutki naruszenia właściwości sądu do wznowienia postępowania*, „Palestra” 2007, nr 1–2, s. 270–274, oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2011 r., V CZ 92/11, LEX nr 1108524; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2011 r., III CZP 86/11, LEX nr 1102776; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2006 r., III CZP 46/06, LEX nr 189222, oraz odmiennie: postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 20 stycznia 2014 r., II PZ 34/13, LEX nr 1418984; z dnia 6 czerwca 2007 r., III UZP 5/06, LEX nr 611434. Na marginesie można wskazać, że w I instancji orzeczeniem co do istoty sprawy jest każdy wyrok, niezależnie od tego, czy oddala powództwo, czy też je uwzględnia (w całości lub części).

²⁹ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 r., I PO 1/06, OSNP 2007, nr 9–10, poz. 134.

³⁰ Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie wskazał, że w zakresie właściwości sądu do wznowienia postępowania art. 405 k.p.c. zrównuje podstawę przewidzianą w art. 401¹ k.p.c. z podstawami nieważności; zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 listopada 2008 r., I CO 24/08, LEX nr 658166; z dnia 28 maja 2013 r., I UO 2/13, LEX nr 1503145.

³¹ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 r., I PO 1/06, OSNP 2007, nr 9–10, poz. 134; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1974 r., II PO 33/74, OSPiKA 1975, nr 9, poz. 207.

to sąd wyższej instancji, natomiast w orzecznictwie Sądu Najwyższego przeważa stanowisko przeciwnie, że Sąd Najwyższy sądem wyższej instancji nie jest³². Nie pretendując do wyczerpującego omawiania tego zagadnienia w niniejszym artykule, należy jednak poczynić pewną uwagę niezbędną z perspektywy analizowanej tematyki. Autor niniejszego artykułu przychylił się do poglądu, że od 6 lutego 2005 r.³³ Sąd Najwyższy nie jest sądem najwyższej (trzeciej) instancji oraz że stanowisko to rozciąga się na wykładnię przepisu art. 405 zd. 1 *in fine* k.p.c.³⁴. O ile przed wprowadzeniem skargi kasacyjnej do Kodeksu postępowania cywilnego można było uznać Sąd Najwyższy za sąd wyższej instancji, o tyle obecnie stanowisko to wydaje się nietrafne. Z perspektywy wykładni systemowej pojęcie wyższej instancji musi odnosić się do sądów powszechnych. Sąd Najwyższy orzeka poza tokiem instancji – zarówno skarga kasacyjna, jak i skarga nadzwyczajna przysługują od orzeczeń prawomocnych.

Co do kwestii „instancyjności” w odniesieniu do skargi nadzwyczajnej wskazać trzeba, że przysługuje ona poza tokiem instancji od prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych. Skarga nadzwyczajna zmierza do uchylenia prawomocnego orzeczenia, nie sprowadza się zatem do trzeciej instancji lub środka zastępczego w sytuacji uchybienia terminowi do wniesienia środka zaskarżenia w trybie zwykłym³⁵. Gdyby uczyniono z niej *sui generis* trzecią instancję, niewątpliwie wypaczyłoby to ustrojową rolę i miejsce Sądu Najwyższego w polskim porządku konstytucyjnym³⁶. Podsumowując, w świetle standardów ochrony zasady pewności prawa i powagi rzeczy osądzonej należy uznać, że skarga nadzwyczajna z całą pewnością nie stanowi instrumentu

³² Zob. zamiast wielu A. Olaś, (w:) P. Rylski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el. 2022, komentarz do art. 405, nb 18–20.2 wraz z cytowaną literaturą. Por. D. Zawistowski, (w:) T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Artykuły 367–505*³⁹, Warszawa 2021, s. 424, nb 13, który wskazuje, że Sąd Najwyższy należy traktować jako sąd wyższej instancji w rozumieniu art. 405 zd. 1 k.p.c., choć z formalnego punktu widzenia Sąd Najwyższy takim sądem nie jest.

³³ Zob. ustawę z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r., nr 13, poz. 98), która na mocy art. 6 tejże ustawy weszła w życie 6 lutego 2005 r. Nowelizacją tą m.in. zastąpiono kasację skargą kasacyjną od orzeczeń prawomocnych. Efekt ww. nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, przewidującej zmianę systemu środków odwoławczych, stanowi oparcie postępowania cywilnego na dwuinstancyjności, a Sąd Najwyższy orzeka poza tokiem instancji, rozpoznając skargę kasacyjną, a nie sprawę, w której ją wniesiono. Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2014 r., I UO 3/13, LEX nr 1646935.

³⁴ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2012 r., III UO 4/12, LEX nr 1365794.

³⁵ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2021 r., I NSNe 119/20, LEX nr 3229496.

³⁶ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20, LEX nr 3089235.

ponownej kontroli instancyjnej³⁷, a środek służący kontroli konstytucyjności orzeczeń sądowych³⁸.

6. W przypadku gdyby sąd I instancji wydał wyrok, następnie zapadł wyrok sądu II instancji, a w dalszej kolejności doszłoby do oddalenia skargi nadzwyczajnej przez Sąd Najwyższy, po czym zaistniałaby podstawa konstytucyjna (art. 401¹ k.p.c.), właściwy do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania byłby sąd II instancji (a co za tym idzie, do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania zakończonego wyrokiem nie byłby właściwy Sąd Najwyższy) w następujących przypadkach (z następujących względów):

1) podmiot wnoszący skargę o wznowienie zaskarżyłby tylko wyrok sądu II instancji, a nie wyrok Sądu Najwyższego wydany na skutek wniesienia skargi nadzwyczajnej (skoro skarga została oparta na podstawie konstytucyjnej, to w świetle art. 405 k.p.c., po pierwsze, sądem właściwym do jej rozpoznania jest sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, a po drugie, nie doszło do zaskarżenia orzeczeń sądów różnych instancji, nawet gdyby przyjąć pogląd o szerokim rozumieniu „instancji”);

2) Sąd Najwyższy, oddalając skargę nadzwyczajną, nie stosował przepisu, który został uznany za niezgodny z Konstytucją RP przez Trybunał Konstytucyjny (Sąd Najwyższy, będąc związany podstawami skargi nadzwyczajnej, nie orzekał w przedmiocie np. rażącego naruszenia takiego przepisu, gdy taki zarzut nie został podniesiony w skardze nadzwyczajnej), w takim przypadku podstawa wznowienia postępowania, o której mowa w art. 401¹ k.p.c., w ogóle nie znajduje zastosowania do wyroku Sądu Najwyższego;

3) Sąd Najwyższy, który oddalił skargę nadzwyczajną, nie jest sądem wyższej instancji, gdyż orzeka poza tokiem instancji – mimo że kwestia ta jest fundamentalna, ze względu na jej (nadmienioną już wcześniej) sporność, została wskazana na samym końcu wyliczenia³⁹.

Pozostając przy podanym przykładzie sekwencji wydarzeń (wyrok sądu I instancji, wyrok sądu II instancji, wyrok Sądu Najwyższego oddalający skargę nadzwyczajną, zaistnienie podstawy konstytucyjnej wskutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego), gdyby skargą o wznowienie postępowania wniesioną do Sądu Najwyższego zaskarżono wyrok sądu I instancji, wyrok sądu II instancji oraz wyrok Sądu Najwyższego oddalający skargę nadzwyczajną, tudzież wyrok sądu II instancji oraz wyrok Sądu Najwyższego, Sąd Najwyższy uzna się za niewłaściwy (stwierdzi swoją niewłaściwość) i przekaże skargę do rozpoznania sądowi II instancji, bowiem Sąd Najwyższy byłby właściwy do rozstrzygnięcia o wzno-

³⁷ Również w odniesieniu do polskiego postępowania karnego Sąd Najwyższy zanegował możliwość uruchomienia trójinstancyjnej kontroli odwoławczej; zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2021 r., I NSNk 8/20, LEX nr 3120300.

³⁸ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, LEX nr 3093105.

³⁹ Por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 września 2012 r., III UO 4/12, LEX nr 1365794; z dnia 28 maja 2013 r., I UO 2/13, LEX nr 1503145.

wieniu postępowania wyłącznie w przypadku, gdy tylko on stosował przepis uznany za niekonstytucyjny. Wystąpienie tej sytuacji w praktyce wydaje się mało prawdopodobne. Mogłoby to nastąpić wówczas, gdyby w skardze nadzwyczajnej zarzucono rażące naruszenie prawa przez niezastosowanie danego przepisu⁴⁰ (przesłanka szczegółowa z art. 89 § 1 pkt 2 u.SN) przez sąd, który wydał skarżone skargą nadzwyczajną orzeczenie, Sąd Najwyższy wydałby wyrok, a następnie Trybunał Konstytucyjny uznał ten przepis za niezgodny z Konstytucją RP. Nikła szansa wystąpienia takiej sytuacji wynika również z faktu, iż dla przyjęcia, że Sąd Najwyższy powinien uznać się za niewłaściwy i przekazać sprawę według właściwości sądowi powszechnemu, gdyż nie tylko Sąd Najwyższy zastosował przepis uznany później za niezgodny z Konstytucją RP, wystarczy prawdopodobieństwo, a nie pewność, że sąd I lub II instancji zastosował niekonstytucyjny przepis – nie musi to nawet jednoznacznie wynikać z treści uzasadnienia wyroku sądu I lub II instancji, a dopiero sąd II instancji, któremu zostanie przekazana sprawa o wznowienie postępowania, będzie orzekał, czy wyrok sądu II instancji został wydany na podstawie przepisu uznanego za niezgodny z Konstytucją RP – podstawą wznowienia postępowania może być tylko takie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, które dotyczy aktu normatywnego (przepisu prawa) stanowiącego podstawę wydanego przez sąd w tej sprawie orzeczenia⁴¹.

Gdyby w następującym przykładzie sekwencji wydarzeń (wyrok sądu I instancji, wyrok sądu II instancji, postanowienie Sądu Najwyższego odrzucające skargę nadzwyczajną, zaistnienie podstawy konstytucyjnej wskutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego) podmiot wnoszący skargę o wznowienie postępowania do Sądu Najwyższego zaskarżył jednocześnie postanowienie Sądu Najwyższego o odrzuceniu skargi nadzwyczajnej i wyrok sądu II instancji, niezbędne będą dwa odmienne rozstrzygnięcia. Oczywiście jest, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie odnosi się do podstawy prawnej odrzucenia przez Sąd Najwyższy skargi nadzwyczajnej⁴². Brak zatem w takiej skardze o wznowienie postępowania konstytucyjnej podstawy wznowienia (art. 401¹ k.p.c.) w odniesieniu do zaskarżonego postanowienia Sądu Najwyższego. Konsekwentnie, skoro w tym zakresie skarga o wznowienie postępowania przed Sądem Najwyższym nie została oparta na ustawowej podstawie wznowienia, zostanie odrzucona postanowieniem w oparciu o art. 410 § 1 k.p.c. Natomiast w tej części, która dotyczy wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem sądu II instancji, właściwy do wznowienia postępowania na podstawie przewidzianej

⁴⁰ Samo sformułowanie zarzutu niezastosowania przepisu (na tle ustalonego przez sąd w zaskarżonym orzeczeniu stanu faktycznego) wydaje się dopuszczalne; por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 stycznia 2001 r., V CKN 177/00, LEX nr 53124; z dnia 10 sierpnia 2017 r., II CSK 837/16, LEX nr 2360530.

⁴¹ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2012 r., III UO 4/12, LEX nr 1365794.

⁴² Artykuł 398⁶ § 3 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.

w art. 401¹ k.p.c., w świetle art. 405 zd. 1 k.p.c., jest tenże sąd II instancji i temu sądowi Sąd Najwyższy przekazuje skargę o wznowienie postępowania w części zaskarżającej wyrok sądu II instancji.

Jeżeli skarga o wznowienie postępowania została oparta na podstawie konstytucyjnej (art. 401¹ k.p.c.), Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 grudnia 2006 r., V CO 17/06, postawił tezę, że § 4 art. 412 k.p.c. stwierdzający – w okolicznościach tam wskazanych – że Sąd Najwyższy orzeka tylko o dopuszczalności wznowienia, należy rozumieć, iż poza wznowieniem postępowania zakończonym wyrokiem Sądu Najwyższego i uchyleniem orzeczenia tego sądu, Sąd Najwyższy uchyla także wyrok sądu II instancji, przekazując temu sądowi rozpoznanie sprawy⁴³. Pogląd ten został zakwestionowany w doktrynie ze wskazaniem, iż ocena istnienia wpływu niekonstytucyjnego przepisu na wyrok Sądu Najwyższego wchodzi w zakres merytorycznego rozpoznania skargi o wznowienie, co jest sprzeczne z intencją rozwiązania przyjętego w art. 412 § 4 k.p.c.; oraz że w tym wypadku nie występuje istotna różnica pomiędzy podstawą wznowienia opartą na art. 401¹ i podstawą restytucyjną⁴⁴. W piśmiennictwie wyrażono również mniej stanowczy pogląd, że wznowienie postępowania zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Najwyższego na podstawie art. 401¹ k.p.c. w zw. z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP nie wymaga uchylenia tego wyroku, a jedynie stwierdzenia dopuszczalności wznowienia postępowania⁴⁵. Oba ww. poglądy z literatury prawniczej są spójne ze stanowiskiem, że z przepisu art. 412 § 4 k.p.c. nie wynika, żeby Sąd Najwyższy – stwierdzając dopuszczalność wznowienia i orzekając o wznowieniu postępowania – uchylał swój prawomocny wyrok albo wyrok sądu II instancji⁴⁶.

Aprobuując pogląd, że Sąd Najwyższy orzeka (tylko) o dopuszczalności wznowienia postępowania (tu: zakończonym wyrokiem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej), należy wskazać, że w konsekwencji sentencja będzie się ograniczać do wznowienia postępowania zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Najwyższego i przekazania rozpoznania sprawy sądowi II instancji. Z tego względu Sąd Najwyższy, choćby taki wniosek został złożony przez podmiot wnoszący skargę o wznowienie, nie orzeknie o uchyleniu (w którejkolwiek części) skarżonego wyroku Sądu Najwyższego. Jak wyżej wskazano, już samo stwierdzenie dopuszczalności wznowienia postępowania i orzeczenie o wznowieniu oznacza w istocie pozbawienie mocy wiążącej wyroku Sądu Najwyższego w tej części, w jakiej doszło do wznowienia postępowania⁴⁷.

⁴³ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2006 r., V CO 17/06, LEX nr 610099. Zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2007 r., I CO 17/06, LEX nr 421409.

⁴⁴ Zob. D. Zawistowski, (w:) T. Wiśniewski (red.), *Kodeks...*, s. 425, nb 15.

⁴⁵ Zob. K. Weitz, (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks...*, komentarz do art. 412, np 17.

⁴⁶ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2008 r., I PO 1/08, OSNP 2009, nr 21–22, poz. 285.

⁴⁷ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2008 r., I PO 1/08, OSNP 2009, nr 21–22, poz. 285.

Skoro Sąd Najwyższy przekazuje sprawę na nowo do rozpoznania sądowi II instancji, to ponownie znajduje się ona na etapie postępowania apelacyjnego. W oparciu o treść art. 412 § 1 i 2 k.p.c., sąd II instancji, któremu przekazano sprawę na nowo do rozpoznania, może oddalić skargę o wznowienie postępowania⁴⁸, co będzie oznaczało, że poprzedni wyrok sądu II instancji (ten, który uprzednio był skarżony skargą nadzwyczajną) pozostanie utrzymany w mocy, albo może uwzględnić skargę i zmienić zaskarżone orzeczenie, orzekając odmiennie co do apelacji wniesionej przez stronę od wyroku sądu I instancji.

Rozstrzygnięcie przyjęte w wyżej przywołanym wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2006 r., V CO 17/06, jawi się zatem jako sprzeczne z obecnie obowiązującą konstrukcją skargi o wznowienie – w świetle art. 412 § 2 k.p.c. to sąd ponownie rozpoznający sprawę (a zatem nie Sąd Najwyższy) podejmuje rozstrzygnięcie odnoszące się do zaskarżonego orzeczenia⁴⁹.

7. Pod kątem analizowanego w niniejszym artykule zagadnienia należy mieć na uwadze podział właściwości w postępowaniu ze skargi o wznowienie między Sądem Najwyższym i sądem II instancji określony w art. 412 § 4 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania zakończonego wyrokiem właściwy jest Sąd Najwyższy, sąd ten orzeka tylko o dopuszczalności wznowienia, a rozpoznanie sprawy przekazuje sądowi II instancji⁵⁰. W przypadku gdy do rozstrzygnięcia skargi o wznowienie właściwy jest Sąd Najwyższy, dochodzi zatem do wyraźnego rozdzielenia rozstrzygnięcia o dopuszczalności wznowienia i merytorycznej oceny wznowionego postępowania⁵¹. Przepis art. 412 § 4 k.p.c. ustanawia wyjątek od zasady, że sąd właściwy do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania nie tylko orzeka o wznowieniu, lecz także ponownie rozpoznaje sprawę⁵². Założeniem przyjętego w art. 412 § 4 k.p.c. rozwiązania jest przesunięcie samego rozpatrywania sprawy do sądu II instancji⁵³.

8. Do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności właściwy będzie Sąd Najwyższy, gdy powołana w skardze o wznowienie przyczyna nieważności miała wystąpić wyłącznie w postępowaniu przed tym sądem. Uściślając to stanowisko, zaskarżenie skargą o wznowienie postępowania wyroku Sądu Najwyższego jest możliwe tylko, jeżeli skarga dotyczy bezpośrednio postępowania przed

⁴⁸ Nie budzi wątpliwości, że oddalenie skargi o wznowienie postępowania w postępowaniu procesowym zakończonym prawomocnym wyrokiem jako orzeczenie merytoryczne również musi być wydane w formie wyroku; zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2021 r., V CZ 42/21, niepubl.

⁴⁹ Por. K. Weitz, (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks...*, komentarz do art. 412, np 7.

⁵⁰ Por. K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1427.

⁵¹ Tak: K. Flaga-Gieruszyńska, (w:) K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el. 2022, komentarz do art. 412, nb 5.

⁵² Por. K. Weitz, (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks...*, komentarz do art. 412, np 7.

⁵³ T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, (w:) T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, LEX/el. 2004, komentarz do art. 412, np 15.

tym sądem i tylko przed tym sądem (a zatem tylko przed tym sądem doszło do nieważności postępowania)⁵⁴.

Niewykluczone natomiast, że w przyszłości w orzecznictwie Sądu Najwyższego zostanie przyjęty odmienny pogląd (wynikający z uznania Sądu Najwyższego za sąd wyższej instancji), który poza ww. sytuacją będzie przewidywał kognicję Sądu Najwyższego również w trzech poniższych przypadkach:

1) kiedy powołana w skardze przyczyna nieważności miała wystąpić w postępowaniu przed Sądem Najwyższym i w obu instancjach, tudzież;

2) kiedy powołana w skardze przyczyna nieważności miała wystąpić w postępowaniu przed Sądem Najwyższym i sądem I instancji;

3) gdy powołana w skardze przyczyna nieważności miała wystąpić w postępowaniu przed Sądem Najwyższym i sądem II instancji⁵⁵.

Stanowisko przedstawione w zdaniu poprzednim zostało odrzucone w niniejszym artykule z uwagi na inne rozumienie terminu „sąd instancji wyższej”, występującego w art. 405 k.p.c. Konsekwencją przyjętego w niniejszym artykule poglądu, że Sąd Najwyższy nie jest sądem instancji wyższej, jest uznanie, że nie będzie on właściwy do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania w przypadku, gdy zaskarżono orzeczenie nie tylko Sądu Najwyższego, ale również innego sądu (sądu I instancji lub sądu II instancji).

Innymi słowy, odmienny od prezentowanego w niniejszym artykule pogląd przewiduje, że Sąd Najwyższy jest właściwy do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności, jeżeli w skardze o wznowienie postępowania zaskarżono tylko lub również wyrok tego sądu⁵⁶.

Przypadek, gdy wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego nastąpiło z powodu przyczyny nieważności dotyczącej tylko postępowania przed tym sądem, może jawić się jako problematyczny w świetle treści art. 412 § 4 k.p.c. Powyższy przepis stanowi jednoznacznie, że Sąd Najwyższy orzeka tylko o dopuszczalności wznowienia, a rozpoznanie sprawy przekazuje sądowi II instancji. Nieprawidłowe będzie następujące zapatrywanie:

– w sytuacji gdy nieważność postępowania dotyczyła jedynie postępowania ze skargi nadzwyczajnej przed Sądem Najwyższym, a zatem zachodzi potrzeba ponownego, niewadliwego rozpoznania skargi nadzwyczajnej, musi to uczynić Sąd Najwyższy, gdyż wyłącznie do jego właściwości należy rozpatrywanie skarg nadzwyczajnych (zob. art. 26 § 1 u.SN). Sąd II instancji nie jest właściwy do rozpoznania skargi nadzwyczajnej, zatem Sąd Najwyższy, wbrew treści art. 412

⁵⁴ Por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 września 2012 r., III UO 4/12, LEX nr 1365794; z dnia 10 lutego 2015 r., II UO 2/14, LEX nr 1656496; z dnia 5 sierpnia 2020 r., II UO 1/20, LEX nr 3225116.

⁵⁵ Por. K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1430.

⁵⁶ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., IV CKN 1615/00, LEX nr 1166388; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2017 r., I UK 406/17, LEX nr 2401085.

§ 4 k.p.c., wręcz nie może przekazać sprawy sądowi II instancji do rozpoznania. Przekazanie takie byłoby również bezcelowe z uwagi na okoliczność braku wadliwości postępowania przed sądem II instancji, niestety literalna treść ww. przepisu obligowałaby sąd II instancji do „rozpoznania sprawy”, a nie jedynie do zwrotu akt do Sądu Najwyższego⁵⁷.

Stanowisko takie byłoby nieprawidłowe nie tylko z uwagi na jego sprzeczność z treścią art. 412 § 4 k.p.c., który wyraźnie stanowi, że jeżeli do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania zakończonego wyrokiem właściwy jest Sąd Najwyższy, sąd ten orzeka tylko o dopuszczalności wznowienia, a rozpoznanie sprawy przekazuje sądowi II instancji, ale przede wszystkim ze względu na istotę wznowienia postępowania, które odnosi się do rozpoznawania na nowo sprawy, a nie do poszczególnych środków prawnych, takich jak skarga nadzwyczajna, skarga kasacyjna czy ponowne rozpoznanie apelacji przez sąd II instancji⁵⁸. Innymi słowy, istotę wznowienia postępowania stanowi (powtórne) rozpoznanie sprawy, a nie skargi. Celem wznowienia postępowania, w odróżnieniu od skargi nadzwyczajnej i skargi kasacyjnej, nie jest usunięcie błędów dotychczasowego postępowania w oparciu o ten sam materiał dowodowy⁵⁹.

W sytuacji gdy do nieważności postępowania zakończonego merytorycznym orzeczeniem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej doszło wyłącznie przed tym sądem, przy żądaniu wznowienia postępowania Sąd Najwyższy *de lege lata* jest właściwy do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania, natomiast rozpoznanie sprawy musi przekazać sądowi II instancji.

Następnie, gdy orzeczenie merytoryczne sądu II instancji wydane na skutek wznowienia postępowania uprawomocni się⁶⁰, będzie dopuszczalne wniesienie skargi nadzwyczajnej od tego orzeczenia. Nie ma przepisu, który wyłączałby dopuszczalność wniesienia skargi nadzwyczajnej od takiego orzeczenia. Będzie to „nowe” orzeczenie, od którego skarga nadzwyczajna nie była wnoszona, zatem w żadnej mierze nie znajdzie zastosowania art. 90 § 1 u.SN.

⁵⁷ Por. M. Jędrzejewska, (w:) T. Erciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Część druga. Postępowanie zabezpieczające*, t. 2, Warszawa 2007, s. 297–298, np 16, zdaniem której Sąd Najwyższy nie może przekazać sprawy sądowi II instancji wtedy, gdy wznowienie postępowania nastąpiło z powodu nieważności dotyczącej tylko postępowania przed tym sądem.

⁵⁸ Por. D. Zawistowski, (w:) T. Wiśniewski (red.), *Kodeks...*, s. 425–426, nb 15.

⁵⁹ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2021 r., II CSKP 55/21, LEX nr 3245427.

⁶⁰ Należy pamiętać, że sąd, który orzekał w pierwotnej sprawie jako sąd II instancji, rozpatrując skargę o wznowienie postępowania, nie działa jako sąd I instancji, lecz zachowuje pozycję z postępowania w sprawie pierwotnej, a od wydanego przez ten sąd orzeczenia przysługuje skarga kasacyjna (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 czerwca 2021 r., I CZ 42/21, LEX nr 3207979; z dnia 21 września 2006 r., I CZ 40/06, LEX nr 1539949; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 września 1997 r., I PKN 245/97, LEX nr 32794), co za tym idzie, może dojść do sytuacji, w której orzeczenie sądu II instancji zostanie uchylone.

Niezależnie od powyższego, *de lege ferenda* zasadne wydaje się uchylenie przez ustawodawcę konieczności bezwzględного przekazywania przez Sąd Najwyższy każdej sprawy do rozstrzygnięcia sądowi II instancji. Uwagi odnośnie do zbyt kategoriycznego brzmienia art. 412 § 4 k.p.c. były już formułowane w piśmiennictwie z podkreśleniem, że aktualne rozwiązanie legislacyjne stanowi zbyt techniczny formalizm, który w żaden sposób nie służy realizacji zasady ekonomii procesowej, a wręcz jest z nią rażąco sprzeczny (nie odciąża Sądu Najwyższego, niepotrzebnie obciąża sąd II instancji oraz zbyt technicznie wydłuża postępowanie)⁶¹.

Przewidzenie przez ustawodawcę, że Sąd Najwyższy orzeka jedynie o dopuszczalności wznowienia wydaje się być natomiast uzasadnione brzmieniem art. 412 § 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd rozpoznaje sprawę na nowo, a w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej, które stanowi istotę działania Sądu Najwyższego, nie dochodzi do rozpoznania sprawy, lecz skargi nadzwyczajnej⁶². Nadal jednak, zważywszy że sąd ma obowiązek rozpoznać sprawę na nowo w granicach, jakie określa podstawa wznowienia⁶³, nie uzasadnia to rozwiązania polegającego na rozpoznawaniu sprawy przez sąd II instancji, w przypadku gdy nieważność postępowania wystąpiła jedynie przed Sądem Najwyższym.

9. W odniesieniu do przyczyn restytucyjnych, skoro skarga o wznowienie postępowania przysługuje od prawomocnych orzeczeń o charakterze merytorycznym, rozstrzygających o istocie sprawy⁶⁴, to zaskarżone może być jedynie takie orzeczenie Sądu Najwyższego wydane na skutek wniesienia skargi nadzwyczajnej, które zmieniło zaskarżone orzeczenie.

Na mocy art. 95 pkt 1 u.SN w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy do skargi nadzwyczajnej, w tym postępowania w sprawie tej skargi, stosuje się w zakresie spraw cywilnych przepisy Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące skargi kasacyjnej, z wyłączeniem art. 398⁴ § 2 oraz art. 398⁹.

Z wyjątkami określonymi w art. 398¹⁶ k.p.c.⁶⁵ i art. 390 § 1 k.p.c.⁶⁶ Sąd Najwyższy nie orzeka w postępowaniu kasacyjnym co do istoty sprawy jako ostatni

⁶¹ Zob. A. Olaś, (w:) P. Ryłski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el. 2022, komentarz do art. 412, nb 99–100.

⁶² Por. D. Zawistowski, (w:) T. Wiśniewski (red.), *Kodeks...*, s. 424, nb 14.

⁶³ Por. T. Zembrzowski, *Nieważność...*, s. 440.

⁶⁴ Zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2006 r., III CZP 51/06, OSNC 2007, nr 5, poz. 71.

⁶⁵ Sąd Najwyższy może uchylić zaskarżony wyrok i orzec co do istoty sprawy, jeżeli są spełnione (łącznie) przesłanki wymienione w art. 398¹⁶ k.p.c., natomiast niezbędne jest po temu złożenie przez wnoszącego skargę kasacyjną wniosku o wydanie przez Sąd Najwyższy rozstrzygnięcia co do istoty sprawy.

⁶⁶ W przypadku gdy Sąd Najwyższy przejmie sprawę do rozpoznania i orzeczeniem zmieni orzeczenie sądu I instancji albo oddali apelację – orzeka wówczas jako sąd odwoławczy zamiast sądu II instancji; por. T. Ereciński, (w:) J. Gudowski, K. Weitz, T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016, komentarz do art. 390, np 12, i orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 1965 r., II CR 107/65, OSPiKA 1966, z. 3, poz. 60.

sąd; w świetle utrwalonego orzecznictwa oddalenie skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy nie stanowi orzeczenia co do istoty sprawy⁶⁷. Właściwość Sądu Najwyższego przy wznowieniu postępowania w oparciu o podstawę restytucyjną może więc zachodzić jedynie wyjątkowo, w dwóch powyższych przypadkach⁶⁸.

Przenosząc powyższe na rozważania dotyczące postępowania ze skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy orzeka co do istoty sprawy, jeżeli zmienia zaskarżone orzeczenie. Nie będzie stanowić rozstrzygnięcia co do istoty sprawy uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości lub w części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, umorzenie postępowania oraz oddalenie skargi nadzwyczajnej, co jest spójne z treścią art. 91 § 1 u.SN.

Natomiast w odróżnieniu od skargi kasacyjnej podstawowym sposobem rozstrzygnięcia skargi nadzwyczajnej jest orzeczenie co do istoty sprawy, a dopiero w przypadku, gdy Sąd Najwyższy uzna rozstrzygnięcie co do istoty za niezasadne, może przekazać sprawę do ponownego rozpatrzenia⁶⁹.

W przypadku gdy skarga o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego oddalającym skargę nadzwyczajną została oparta na podstawie określonej w art. 405 zd. 2 k.p.c. do wznowienia postępowania właściwy jest sąd II instancji. Jeżeli wówczas skarga o wznowienie postępowania zostałaby jednak wniesiona do Sądu Najwyższego, powinien on wydać postanowienie o uznaniu się za niewłaściwy i przekazać sprawę według właściwości sądowi II instancji, a jeżeli zostało wydane orzeczenie tylko przez sąd I instancji, sądowi I instancji.

Skoro w świetle treści art. 405 zd. 2 k.p.c. do wznowienia postępowania na podstawie innej niż przyczyny nieważności lub podstawa konstytucyjna właściwy jest sąd, który ostatnio orzekał co do istoty sprawy, to właściwy nie może być Sąd Najwyższy oddalający skargę nadzwyczajną, gdyż nie jest to orzeczenie co do istoty sprawy.

Podsumowując, przy oparciu skargi o wznowienie postępowania na przyczynach restytucyjnych (art. 403 k.p.c.) Sąd Najwyższy nie jest właściwy do jej rozpoznania, w przypadku gdy wydał orzeczenie o oddaleniu skargi nadzwyczajnej⁷⁰ i powinien przekazać sprawę do rozpoznania sądowi właściwemu. Powyższe rozstrzygnięcie oprzec można na art. 405 i 200 § 1⁴ w zw. z art. 406 k.p.c.⁷¹.

10. Ustalając, jaki skład sądu jest właściwy, w przypadku gdy do Sądu Najwyższego zaskarżono orzeczenie Sądu Najwyższego wydane w postępowaniu ze

⁶⁷ Zob. szerzej K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1432, przyp. 1266.

⁶⁸ Por. D. Zawistowski, (w:) T. Wiśniewski (red.), *Kodeks...*, s. 424, nb 13.

⁶⁹ Zob. K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, LEX/el. 2021, komentarz do art. 91, np 3. Por. T. Zembrzuski, *Skarga...*, s. 133.

⁷⁰ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 r., I PO 1/06, OSNP 2007, nr 9–10, poz. 134.

⁷¹ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2006 r., I CO 10/06, LEX nr 1510997.

skargi nadzwyczajnej, w pierwszej kolejności należy uwzględnić to, czy zaskarżono orzeczenie o odrzuceniu skargi nadzwyczajnej czy rozstrzygnięcie merytoryczne (oddalenie skargi nadzwyczajnej albo uchylenie zaskarżonego orzeczenia i orzeczenie co do istoty sprawy). W tym pierwszym przypadku skład to jeden sędzia Sądu Najwyższego orzekający w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (art. 398¹⁰ zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN). Natomiast w przypadku rozpoznania skargi nadzwyczajnej sytuacja jest bardziej złożona.

W świetle art. 94 § 1 i 2 u.SN skargę nadzwyczajną rozpoznaje Sąd Najwyższy w składzie 2 sędziów Sądu Najwyższego orzekających w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz jednego ławnika Sądu Najwyższego, a jeżeli skarga nadzwyczajna dotyczy orzeczenia zapadłego w wyniku postępowania, w którego toku orzeczenie wydał Sąd Najwyższy, sprawę rozpoznaje Sąd Najwyższy w składzie pięciu sędziów Sądu Najwyższego orzekających w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz dwóch ławników Sądu Najwyższego. Jest to odmienna regulacja w stosunku do skargi kasacyjnej, gdyż zgodnie z art. 398¹⁰ k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w składzie trzech sędziów, a w pozostałych wypadkach Sąd Najwyższy orzeka w składzie jednego sędziego, co znaczy, że odrzucenie skargi kasacyjnej i odmowa jej przyjęcia do rozpoznania⁷² dokonuje się w składzie jednoosobowym. Nie przekłada się to jednak automatycznie na przyjęcie, że w każdym przypadku skargi o wznowienie postępowania ze skargi nadzwyczajnej zakończonej wyrokiem wydanym w składzie dwóch sędziów Sądu Najwyższego i jednego ławnika Sądu Najwyższego właściwy będzie skład dwóch sędziów Sądu Najwyższego orzekających w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych i jednego ławnika Sądu Najwyższego, a postępowania ze skargi nadzwyczajnej zakończonej wyrokiem wydanym w składzie pięciu sędziów Sądu Najwyższego orzekających w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz dwóch ławników Sądu Najwyższego właściwy będzie skład pięciu sędziów Sądu Najwyższego orzekających w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz dwóch ławników Sądu Najwyższego. W sytuacji gdy skarga o wznowienie postępowania jako niedopuszczalna będzie podlegała odrzuceniu – np. gdy zostanie złożona od wyroku Sądu Najwyższego uchylającego zaskarżony wyrok i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania, a zatem nie od wyroku kończącego postępowanie w sprawie⁷³ – zostanie rozpoznana w składzie jednego sędziego Sądu Najwyższego (art. 47 § 1 k.p.c. w zw. z art. 406 k.p.c.)⁷⁴.

11. W odniesieniu do wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej należy przyjąć, że zaskarżalne są prawomocne orzeczenia Sądu Najwyższego o charakterze merytorycznym,

⁷² Nie istnieje natomiast *de lege lata* instytucja odmowy przyjęcia skargi nadzwyczajnej do rozpoznania (przedsąd).

⁷³ W art. 399 k.p.c. mowa jest o postępowaniu „zakończonym” prawomocnym wyrokiem.

⁷⁴ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2022 r., I NO 13/22, niepubl.

rozstrzygające o istocie sprawy⁷⁵, korzystające również z materialnych aspektów prawomocności, niezależnie od tego, czy przyjmują one formę wyroku czy postanowienia co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym. To ostatnie wynika z wyjątku – w odniesieniu do regulacji przyjętej w art. 399 § 1 k.p.c. – ustanowionego w art. 524 § 1 k.p.c., zgodnie z którym uczestnik postępowania nieprocesowego może żądać wznowienia postępowania zakończanego prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy (postanowieniem merytorycznym).

Skarga o wznowienie jest niedopuszczalna od wyroku Sądu Najwyższego uchylającego zaskarżony skargą nadzwyczajną wyrok i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania sądowi powszechnemu. Wynika to z wykładni przepisu art. 399 § 1 k.p.c., w którym mowa o postępowaniu „zakończonym” prawomocnym wyrokiem. Od wyroku kasatoryjnego uchylającego zaskarżony wyrok i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania skarga o wznowienie postępowania nie przysługuje, gdyż następstwem tego wyroku nie jest zakończenie postępowania, jak tego wymaga art. 399 § 1 k.p.c.⁷⁶. Wyrok Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej uchylający zaskarżony wyrok wydany w II albo I instancji⁷⁷ i przekazujący sprawę do ponownego rozpoznania nie kończy postępowania, gdyż sprawa jest ponownie rozpoznawana⁷⁸.

Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń uznał, że na zasadzie wyjątku kasatoryjny wyrok Sądu Najwyższego może być uznany za rozstrzygający spór co do istoty sprawy, jeżeli pośrednio (ale w istocie władczo) przesądza o jej wyniku – chodzi o sytuację, gdy orzeczenie wskazane w art. 398¹⁵ k.p.c. nie tylko odracza wydanie orzeczenia co do istoty sprawy (przez sąd, któremu sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania), ale też determinuje jego treść przez wiążącą wykładnię prawa zawartą w orzeczeniu kasatoryjnym (art. 398²⁰ k.p.c.), którą związany jest nie tylko sąd powszechny, ale także podmiot wnoszący skargę (art. 398²⁰ zd. 2 k.p.c.), i w konsekwencji Sąd Najwyższy rozpoznający skargę,

⁷⁵ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2022 r., I NO 13/22, niepubl.

⁷⁶ Por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 listopada 1997 r., I CO 35/97, LEX nr 1227145; z dnia 9 marca 2022 r., I NO 13/22, niepubl.

⁷⁷ Jak już było to wskazywane, skarga nadzwyczajna przysługuje od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie. Jeżeli zatem dane postępowanie zakończy się jednym wyrokiem wydanym w I instancji, to tylko on będzie zaskarżony skargą nadzwyczajną. Zarazem dostrzec należy, że skoro skarga nadzwyczajna przysługuje od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego, to jeżeli skarga nadzwyczajna dotyczy orzeczenia zapadłego w wyniku postępowania, w którego toku orzeczenie wydał Sąd Najwyższy (zob. art. 94 § 2 u.SN), np. oddalił skargę kasacyjną, zaskarżeniu skargą nadzwyczajną podlega wyrok sądu II instancji, np. Sądu Apelacyjnego. Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2021 r., I NSNc 6/21, LEX nr 3228662; T. Zembrzusi, *Skarga...*, s. 128.

⁷⁸ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2005 r., III CZ 31/05, LEX nr 1619720.

a zatem, że w takiej sytuacji przesądzające znaczenie ma nie formalnoprawna treść wyroku, ale jego rzeczywisty skutek⁷⁹.

W rzeczywistości jednak ww. orzeczenie Sądu Najwyższego jest nietrafne, ponieważ jego zastosowanie pozbawiałoby (choćby częściowo) normatywne znaczenie art. 399 § 1 k.p.c.⁸⁰. Przepis ten wyraźnie przewiduje, że można żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem. Ustawodawca ograniczył więc dopuszczalność wniesienia skargi o wznowienie postępowania, umożliwiając skorzystanie z tego środka wyłącznie w stosunku do orzeczeń kończących postępowanie w sprawie. W konsekwencji, skarga o wznowienie postępowania od wyroku Sądu Najwyższego o charakterze kasatoryjnym, rozstrzygającego o przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania jest niedopuszczalna⁸¹. Co więcej, gdyby upowszechniło się przyjęte w ww. orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2017 r., I UK 406/17, rozumowanie, wówczas każdorazowo przy wniesieniu skargi o wznowienie postępowania przeciwko wyrokowi Sądu Najwyższego uchylającemu wyrok i przekazującemu sprawę do ponownego rozpoznania, zamiast odrzucić skargę z tego względu, należałoby badać, czy Sąd Najwyższy w orzeczeniu kasatoryjnym dokonał wykładni prawa (ustalenia znaczenia przepisów prawa), którą sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany (art. 398²⁰ k.p.c.).

W przypadku gdy Sąd Najwyższy na skutek wniesienia skargi nadzwyczajnej uchylił zaskarżony prawomocny wyrok sądu II instancji i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, to oczywiście skarga o wznowienie postępowania zakończonego tymże wyrokiem sądu II instancji, który traci wówczas przymiot prawomocności, staje się niedopuszczalna. Choć *prima facie* może wydawać się, że do takiej sytuacji w praktyce nie dojdzie, to jednak można hipotetycznie założyć, że w dniu wniesienia skargi o wznowienie postępowania istnieje prawomocny wyrok sądu II instancji stanowiący przedmiot skargi o wznowienie (a zatem jest spełniony warunek wynikający z art. 399 § 1 k.p.c.), ale następnie wyrok ten zostaje uchylony w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej, a co za tym idzie, nie istnieje przedmiot skargi o wznowienie postępowania (prawomocny wyrok), a skarga o wznowienie postępowania staje się (następczo) niedopuszczalna⁸².

⁷⁹ Tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2017 r., I UK 406/17, LEX nr 2401085.

⁸⁰ Zarazem zbyt daleko idąca wydaje się krytyka dokonana przez A. Olasia [A. Olaś, (w:) P. Ryński (red.), *Kodeks...*, komentarz do art. 399, nb 114.2], którego zdaniem Sąd Najwyższy w powyższym judykacie nie dostrzegł „zupełnie bezwzględnej przeszkody dla wznowienia postępowania wynikającej z niekończącego postępowanie w sprawie charakteru ww. orzeczenia” – gdyż o ile samo orzeczenie w tym zakresie jest nietrafne, to Sąd Najwyższy poczynił starania, aby uzasadnić swoje rozstrzygnięcie i wskazał, że stanowi ono odstępstwo (wyjątek) od dotychczas przyjmowanej wykładni, którą również przytoczył.

⁸¹ To samo dotyczy kasatoryjnego wyroku sądu II instancji, przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

⁸² Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2009 r., I UZ 60/09, LEX nr 1663525.

Z wyjątkiem określonym w art. 399 § 2 k.p.c. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego orzeczeniem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej nie przysługuje również od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawie w sposób formalny, czyli odrzucenia skargi nadzwyczajnej i umorzenia postępowania ze skargi nadzwyczajnej. Niemniej w przypadku odrzucenia skargi nadzwyczajnej może dojść do skutecznego wniesienia skargi o wznowienie postępowania przeciwko wyrokowi sądu II instancji albo I instancji⁸³, od którego odrzucono skargę nadzwyczajną.

Skarga o wznowienie postępowania zakończonego orzeczeniem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej nie służy również od prawomocnych postanowień Sądu Najwyższego kończących postępowanie pomocnicze i wypadkowe, m.in. postanowień w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych, ustanowienia pełnomocnika z urzędu, wyłączenia sędziego czy zarządzeń przewodniczącego.

12. Choć, jak już wskazano, właściwość sądu do wznowienia postępowania opiera się na odrębnych regułach w zależności od tego, czy skarga ma za podstawę przyczyny nieważności (art. 401 k.p.c.), czy też przyczyny restytucyjne (art. 403 k.p.c.), to jednak wspólną cechą tych reguł jest to, aby właściwy był ten sąd, który już orzekał w prawomocnie zakończonym postępowaniu, a ściślej ujmując – ma to być sąd, którego prawomocne orzeczenie ma zostać podważone⁸⁴.

Odnosząc się do art. 405 zd. 2 k.p.c., orzeczenie Sądu Najwyższego oddalające skargę nadzwyczajną nie stanowi orzeczenia co do istoty sprawy⁸⁵, a zatem w takiej sytuacji właściwy do wznowienia postępowania nie będzie Sąd Najwyższy. W tym miejscu należy zaznaczyć, że nieporównywalne wobec powyższego jest orzeczenie sądu II instancji oddalające apelację, które stanowi orzeczenie co do istoty sprawy⁸⁶ – celem środka odwoławczego w postaci apelacji jest ponowne rozpoznanie sprawy (a zatem nie tylko apelacji) w tych samych granicach, w jakich rozstrzygał sąd I instancji⁸⁷. Rozważania na tle oddalenia apelacji nie mogą być ekstrapolowane na orzeczenie Sądu Najwyższego oddalające skargę nadzwyczajną. Takie orzeczenie Sądu Najwyższego nie jest wydawane co do istoty sprawy. Wynika to z okoliczności, że zapada ono na skutek rozpoznania skargi nadzwyczajnej, zatem w granicach podniesionych przez podmiot skarżący podstaw, a nie rozpatrzenia sprawy.

Podstawy skargi nadzwyczajnej są określone wąsko (zob. art. 89 § 1 u.SN). Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane

⁸³ Skarga nadzwyczajna przysługuje od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, a zatem w danym postępowaniu może w ogóle nie dojść do postępowania przed sądem II instancji, np. jeżeli strona nie złożyła środka odwoławczego.

⁸⁴ Zob. K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1427.

⁸⁵ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2020 r., II UO 1/20, LEX nr 3225116.

⁸⁶ Por. uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2007 r., III CZP 137/06, LEX nr 244373.

⁸⁷ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2011 r., III SK 45/10, LEX nr 901645.

jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji RP, tj. z jednej strony dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), z drugiej – konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), a stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej⁸⁸. Na autorze skargi nadzwyczajnej ciąży obowiązek przytoczenia i uzasadnienia podnoszonej (podnoszonych) w skardze nadzwyczajnej podstawy (podstaw) jej wniesienia (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 k.p.c.), co oznacza konieczność podania tych podstaw (podstawy) w jej *petitum* oraz uzasadnienia także tego, na czym (na gruncie realiów konkretnej sprawy) miałyby polegać wskazane naruszenie, w tym to, o którym mowa w przepisie art. 89 § 1 *in principio* u.SN⁸⁹. Nawet sama wadliwość wyroku nie jest wystarczającym warunkiem do uwzględnienia skargi nadzwyczajnej – skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do warunku wskazanego w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, co znaczy, że oprócz wykazania przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1–3 u.SN, konieczne jest równoczesne wykazanie, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzędującego zasady sprawiedliwości społecznej⁹⁰.

W świetle powyższego należy uznać, że orzeczenie Sądu Najwyższego oddalające skargę nadzwyczajną stwierdza jedynie, że nie ma podstawy do uchylenia zaskarżonego orzeczenia (zob. art. 91 § 1 zd. 2 u.SN).

Konkludując ten fragment rozważań, to orzeczenie sądu II instancji stanowi ostateczne orzeczenie co do istoty sprawy, również w tym przypadku, gdy została od niego wniesiona skarga nadzwyczajna, którą Sąd Najwyższy oddalił, a więc to sąd II instancji jest sądem, który ostatecznie orzekał co do istoty sprawy w rozumieniu art. 405 zd. 2 k.p.c.⁹¹.

13. W przypadku stwierdzenia przez Sąd Najwyższy, że wznowienie postępowania jest niedopuszczalne, odrzuci skargę bez przekazywania sprawy sądowi II instancji⁹² (art. 410 § 1 k.p.c.).

Stwierdzenie dopuszczalności wznowienia postępowania i orzeczenie o wznowieniu oznacza w istocie pozbawienie mocy wiążącej wyroku Sądu Najwyższego w tej części, w jakiej doszło do wznowienia postępowania, natomiast nie oznacza uznania zasadności roszczeń danej strony, a jedynie stwierdzenie

⁸⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20, LEX nr 3089203.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2020 r., I NSNu 2/20, LEX nr 3089235.

⁹¹ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2004 r., III CZP 11/04, LEX nr 125537; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2005 r., III CZP 77/04, LEX nr 140685.

⁹² A. Góra-Błaszczkowska, (w:) A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IA. Komentarz. Art. 1–424¹²*, Legalis/el. 2020, komentarz do art. 412, nb 13.

podstaw do formalnego wznowienia postępowania (stwierdzenia dopuszczalności wznowienia z powodu istnienia ustawowej podstawy wznowienia)⁹³. Innymi słowy, Sąd Najwyższy nie przesądza, jakie rozstrzygnięcie zostanie wydane w odniesieniu do zaskarżonego skargą o wznowienie wyroku. Z uwagi na takie orzeczenie Sądu Najwyższego, sąd II instancji, któremu zostaje przekazana sprawa do rozpoznania na nowo, nie jest uprawniony do badania, czy zachodzi podstawa wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania, gdyż zostało to ostatecznie rozstrzygnięte w orzeczeniu Sądu Najwyższego o dopuszczalności wznowienia i przekazaniu rozpoznania sprawy sądowi II instancji⁹⁴. W konsekwencji, sąd II instancji nie może już odrzucić skargi o wznowienie postępowania, uznając ją za niedopuszczalną.

Sentencja orzeczenia Sądu Najwyższego może mieć następujące brzmienie: Sąd Najwyższy:

– „wznawia postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Najwyższego z [data], [sygn. akt] w zakresie (...)”

– „przekazuje rozpoznanie sprawy w powyższym zakresie Sądowi (...) w (...), pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach”

alternatywnie, w odrębnym punkcie:

– „pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania Sądowi Apelacyjnemu w (...)”.

14. Sąd Najwyższy jako sąd właściwy do rozpoznania skargi o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem ze skargi nadzwyczajnej będzie dokonywał ustaleń faktycznych⁹⁵ w odniesieniu do istnienia powołanej w skardze podstawy wznowienia⁹⁶. Choć *prima facie* teza o potrzebie dokonywania przez Sąd Najwyższy ustaleń faktycznych może wydawać się sporna, to po przytoczeniu egzemplifikacji, taką już się nie jawi – w przypadku gdy w skardze o wznowienie podniesiono, że ławnik będący członkiem składu orzekającego, który wydał orzeczenie ze skargi nadzwyczajnej, orzekł w sprawie swego syna (córkę, żonę, szwagra, teścia itd.), a zatem był wyłączony z mocy samej ustawy (art. 48 § 1 pkt 2 w zw. z art. 54 k.p.c. w zw. z art. 401 pkt 1 k.p.c.), Sąd Najwyższy ustala, czy rzeczywiście strona postępowania jest synem, córką, szwagrem, teściem⁹⁷ ławnika albo jest lub była jego żoną (art. 48 § 2 k.p.c.). Jeżeli ustali, że tak, to podstawa wznowienia postępowania zaistniała, jeżeli zaś ustali, że nie, to pod-

⁹³ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r., I PO 1/08, OSNP 2009, nr 21–22, poz. 285.

⁹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2012 r., I PK 82/11, LEX nr 1230267.

⁹⁵ Odmienne orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 1936 r., C. II. 337/36, „Głos Prawa” 1936, nr 4–6, s. 223: „Jeśli spór został zakończony wyrokiem Sądu Najwyższego, to skarga o wznowienie postępowania – analogicznie jak skarga kasacyjna – nie może się opierać na okolicznościach, które wymagają ustaleń faktycznych”.

⁹⁶ Por. K. Weitz, (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks...*, komentarz do art. 412, np 4.

⁹⁷ Powinowactwo trwa (nie wygasa), nawet jeżeli ustało małżeństwo; zob. art. 61⁸ § 1 zd. 2 k.r.o.

stawa wznowienia nie istnieje⁹⁸. Badanie, czy podstawa wznowienia powołana w skardze o wznowienie rzeczywiście istnieje, następuje w drodze kwalifikacji prawnej ustalonego stanu faktycznego do zakresu wchodzącej w rachubę podstawy wznowienia⁹⁹.

Przyjęcie, że Sąd Najwyższy miałby wydać rozstrzygnięcie co do dopuszczalności wznowienia postępowania bez dokonania ustaleń faktycznych, prowadziłoby w istocie do rozróżnienia przyczyn wznowienia w zależności od tego, czy właściwy do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania byłby Sąd Najwyższy czy sąd powszechny, który niewątpliwie takie uprawnienie posiada. Konsekwentnie oznaczałoby to nieuzasadnioną przepisami prawa (zwłaszcza Działu VI, Tytułu VI, Księgi pierwszej, Części pierwszej k.p.c.) dyferencjację przesłanek wznowienia postępowania. Z pewnością podstawy takiej nie stanowi art. 398¹³ § 2 k.p.c. przez analogię, gdyż nie ma podstaw, aby przepis ten, dotyczący wszak skargi kasacyjnej, zastosować do skargi o wznowienie postępowania.

Sąd Najwyższy, tak jak sąd powszechny, gdy jest właściwy do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania, pozostaje w tym zakresie związany przepisami Kodeksu postępowania cywilnego dotyczącymi wznowienia postępowania i ma obowiązek podjęcia działania niezbędnego do spełnienia przypisanej mu roli, tzn. rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania, czyli również dokonania odpowiednich ustaleń faktycznych.

15. Podmiotowy kształt postępowania wywołanego wniesieniem skargi o wznowienie jest zbieżny z podmiotowym kształtem postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem (tu: ze skargi nadzwyczajnej), przeciwko któremu zostaje złożona skarga o wznowienie¹⁰⁰.

Wznowienie postępowania jest możliwe tylko w razie wystąpienia z odpowiednim żądaniem przez uprawniony do tego podmiot¹⁰¹. Inaczej niż w przypadku skargi nadzwyczajnej czy skargi kasacyjnej¹⁰², w odniesieniu do wznowienia postępowania brak przepisów wyliczających *expressis verbis* podmioty, którym przysługuje legitymacja¹⁰³ do wniesienia skargi¹⁰⁴. W art. 399 k.p.c. zastosowano

⁹⁸ Por. K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1457.

⁹⁹ Zob. szerzej K. Weitz, (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks...*, komentarz do art. 412, np 4.

¹⁰⁰ Por. K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1219 *in principio*.

¹⁰¹ Zob. K. Weitz, *Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie...*, s. 369.

¹⁰² Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2015 r., II UZ 78/14, LEX nr 1663132.

¹⁰³ Legitymacja do wniesienia skargi rozumiana jest jako uprawnienie do jej wniesienia; por. K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1207; M. Manowska, *Wznowienie postępowania cywilnego*, Warszawa 2013, s. 192–193. Przy czym oczywiście legitymacja obejmuje także uprawnienie do określenia zakresu zaskarżenia; por. W. Siedlecki, (w:) W. Siedlecki (red.), *System...*, s. 56 *in principio*.

¹⁰⁴ Por. art. 407 § 1 i art. 524 w zw. z art. 510 k.p.c. Por. W. Siedlecki, *Legitymacja do wznowienia postępowania cywilnego*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1984, nr 21–22, s. 62 *in principio* oraz *idem*, (w:) W. Siedlecki (red.), *System...*, s. 416 *in principio* i 418.

formę bezosobową – „można żądać wznowienia¹⁰⁵”, nie wskazując jednak podmiotu uprawnionego do tego żądania. Ustawodawca pozostawił to zagadnienie do wyjaśnienia nauce i orzecznictwu¹⁰⁶.

O ile w odniesieniu do legitymacji powoda, pozwanego, interwenienta, wnioskodawcy i uczestnika postępowania znajdzie zastosowanie bogaty dorobek doktryny oraz orzecznictwa¹⁰⁷, o tyle należy zasygnalizować specyfikę legitymacji podmiotów, o których mowa w art. 89 § 2 u.SN.

Z jednej strony wskazuje się, że skarga o wznowienie nie wszczyna nowego postępowania, lecz służy podjęciu i kontynuowaniu postępowania, w którym zapadło orzeczenie objęte skargą¹⁰⁸, z drugiej, że choć jest związana funkcjonalnie z poprzednim postępowaniem, to powoduje wszczęcie odrębnego rodzaju postępowania¹⁰⁹. Niezależnie od tego, który pogląd uznać za najtrafniej oddający istotę skargi o wznowienie, po stronie skarżącego musi istnieć legitymacja formalna¹¹⁰ czynna, dająca mu uprawnienie¹¹¹ do podjęcia konkretnego działania

W piśmiennictwie wskazano, że wyraźna regulacja legitymacji do wniesienia skargi jest w obecnie obowiązującym stanie prawnym fragmentaryczna oraz że ten stan rzeczy w zasadzie należałoby utrzymać, tak: K. Weitz, *Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie...*, s. 343. Por. K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1207.

¹⁰⁵ Por. historycznie S. Gołąb, *Wznowienie postępowania*, „Głos Prawa” 1928, nr 9–12, s. 376. Takie sformułowanie jest zgodne z jeszcze przedwojennym postulatem M. Allerhanda; zob. *idem*, *Wznowienie procesu według projektu polskiej procedury cywilnej. (Dokończenie)*, „Głos Prawa” 1927, nr 10–11, s. 364 *in principio*.

¹⁰⁶ W. Siedlecki, *Legitymacja...*, s. 62, oraz *idem*, (w:) W. Siedlecki (red.), *System...*, s. 416 *in fine*.

¹⁰⁷ Wystarczy jedynie wspomnieć, że skargę o wznowienie postępowania może wnieść strona, która została wymieniona w prawomocnym wyroku; zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1998 r., III CKN 315/97, OSNC 1998, nr 7–8, poz. 125. Należy mieć również na uwadze, że jeżeli w prawomocnie zakończonym postępowaniu powództwo na rzecz danej osoby wniósł prokurator, organizacja pozarządowa lub inny uprawniony podmiot, wtedy legitymację do wniesienia skargi o wznowienie ma także ta osoba, choćby nie wstąpiła do postępowania przed jego prawomocnym zakończeniem (por. art. 56 § 1 zd. 2 k.p.c.); tak: K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1208. Ponadto zgodnie z art. 56 § 1 k.p.c. osoba, na rzecz której prokurator wytoczył powództwo, może wstąpić do sprawy (postępowania) w każdym jej stanie; por. szerzej A. Jaworski, (w:) P. Rylski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el. 2022, komentarz do art. 56, nb 6.

¹⁰⁸ Por. K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1211 i 1217; *idem*, (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks...*, komentarz do art. 399, np 12; M. Manowska, *Wznowienie...*, s. 211; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2015 r., III CSK 375/14, LEX nr 1794316.

¹⁰⁹ Zob. M. Manowska, *Skarga...*, s. 73, 74–75, wraz z cytowaną literaturą. Por. *eadem*, *Etapy badania skargi o wznowienie postępowania (wybrane zagadnienia)*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 11, s. 56; J. Jagieła, *Brak zdolności sądowej i procesowej – jako podstawy wznowienia postępowania*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 2, s. 37–38.

¹¹⁰ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., II PZ 3/19, LEX nr 2652428.

¹¹¹ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2000 r., V CO 22/00, LEX nr 1170105.

procesowego (do żądania sądowej ochrony praw¹¹²). Jeżeli rozpatrywać to zagadnienie z perspektywy „legitymacji formalnej” (ale por. pogląd zaprezentowany w przyp. 15 niniejszego artykułu), w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej RPO i Prokurator Generalny mają legitymację formalną, ale nie mają legitymacji materialnej (nie mogą twierdzić, że przysługuje im jakiekolwiek roszczenie materialne, jakkolwiek materialny stosunek do przedmiotu sporu)¹¹³.

Na marginesie, wydaje się (choćby pod kątem dydaktycznym), że z językowego punktu widzenia najzwęższej oraz najtrafniej istotę legitymacji materialnej i formalnej oddają (tłumaczą) ich łacińskie określenia – *legitimitas ad causam* i *legitimitas ad processum*.

W postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej występuje przymus adwokacko-radcowski (art. 87¹ k.p.c.), ale nie dotyczy on podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi nadzwyczajnej¹¹⁴. Ta sama reguła znajduje zastosowanie przy wnoszeniu do Sądu Najwyższego skargi o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej. Jeżeli zatem podmiot nieuprawniony do wniesienia skargi nadzwyczajnej, choćby był stroną (uczestnikiem) postępowania, wniesie (samodzielnie) skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem Sądu Najwyższego, zostanie ona przez Sąd Najwyższy odrzucona (zob. art. 87¹ § 1 w zw. z art. 130 § 5 i art. 410 § 1 k.p.c.). Przy czym należy przyjąć, że dotyczy to nie tylko wznowienia postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej – ustanowiony w art. 87¹ § 1 k.p.c. przymus adwokacko-radcowski ma charakter bezwzględny i obejmuje wszystkie postępowania przed Sądem Najwyższym, wyłącza zatem zdolność strony do wniesienia osobiście skargi o wznowienie postępowania¹¹⁵.

W świetle art. 410 § 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanego terminu, niedopuszczalną lub nieopartą na ustawowej podstawie – wniesienie skargi przez osobę nieuprawnioną (brak legitymacji skarżącego do wniesienia skargi) powinno prowadzić do jej odrzucenia na posiedzeniu niejawnym jako skargi niedopuszczalnej¹¹⁶. Zatem należy przyjąć,

¹¹² Por. P. Grzegorzczuk, *Legitymacja procesowa – pojęcie, funkcje i reżim procesowy*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 2, s. 9.

¹¹³ Por. M. Sawczuk, *Wznowienie...*, s. 92 i n.

¹¹⁴ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2020 r., I NSNc 43/19, LEX nr 3056385.

¹¹⁵ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2021 r., II CO 145/21, LEX nr 3266445.

¹¹⁶ Por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 grudnia 2016 r., II CZ 121/16, LEX nr 2188624; z dnia 3 lutego 2017 r., II CZ 137/16, LEX nr 2297388; z dnia 14 marca 2008 r., IV CZ 14/08, LEX nr 1422078; z dnia 14 marca 2014 r., II UZ 3/14, LEX nr 1448333; z dnia 7 lipca 2005 r., IV CO 6/05, LEX nr 155376; z dnia 9 maja 2008 r., II PZ 65/07, LEX nr 490340; z dnia 12 czerwca 2015 r., II CZ 36/15, LEX nr 1753185; z dnia 4 września 2008 r., IV CZ 71/08, LEX nr 508851; z dnia 5 marca 2009 r., II PO 1/09, LEX nr 621558; z dnia 10 listopada 2010 r., II UZ 29/10, LEX nr 707895; z dnia 5 marca 2009 r., III UO 5/08, LEX nr 784185; z dnia 2 sierpnia 2011 r.,

że legitymacja do wniesienia skargi o wznowienie postępowania to przesłanka uprawniająca do dokonania czynności w postępowaniu sądowym, której brak skutkuje odrzuceniem skargi jako niedopuszczalnej z innych przyczyn¹¹⁷.

16. Artykuł 412 § 4 k.p.c. nie określa, w jakich przypadkach Sąd Najwyższy jest właściwy do rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania – wynika to z art. 405 k.p.c., który stanowi przepis szczególny w stosunku do art. 412 § 4 k.p.c.¹¹⁸.

Sąd Najwyższy jest właściwy do wznowienia postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej w trzech przypadkach:

1) gdy wyłącznie Sąd Najwyższy stosował przepis uznany za niezgodny z Konstytucją RP;

2) gdy wyłącznie przed Sądem Najwyższym doszło do nieważności postępowania;

3) w odniesieniu do podstawy restytucyjnej – gdy rozpoznając skargę nadzwyczajną, orzekał co do istoty sprawy.

W przypadkach, w których zastosowanie znajdzie art. 412 § 4 k.p.c., Sąd Najwyższy musi wydać orzeczenie dotyczące wznowienia postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej, w sytuacji gdy ustali, że istnieje podstawa wznowienia powołana w skardze o wznowienie, natomiast samo ponowne rozpoznanie sprawy zawsze zostanie przekazane do sądu II instancji¹¹⁹.

Sąd Najwyższy, orzekając o wznowieniu postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Najwyższego ze skargi nadzwyczajnej, przekazuje sądowi II instancji do rozpoznania sprawę rozpoznawaną na nowo w wyniku wznowienia, a nie sprawę po ponownym rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej i jej uwzględnieniu – w wyniku wznowienia sprawa nie wraca w całości do stanu istniejącego przed zamknięciem rozprawy poprzedzającej wydanie orzeczenia objętego skargą

II UZ 39/11, LEX nr 1422007; 20 listopada 2008 r., III UO 3/08, LEX nr 602509. Odmienny pogląd, wyrażony jeszcze na tle pierwotnego brzmienia art. 410 § 1 k.p.c., zakłada, że legitymacja do żądania wznowienia postępowania stanowi przesłankę materialnoprawną, natomiast jej brak skutkuje oddaleniem skargi; tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1999 r., II CKN 230/98, Legalis. Pogląd ten nie może jednak ostać się w świetle obecnie obowiązującego stanu prawnego (a był dyskusyjny już wcześniej – por. W. Siedlecki, *Legitymacja...*, s. 63–64, 65; *idem*, (w:) W. Siedlecki (red.), *System...*, s. 418 i 419; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 października 1999 r., II CKN 860/98, LEX nr 1216213, oraz jak się zdaje M. Sawczuk, *Wznowienie...*, s. 67), gdyż legitymacja do wniesienia skargi o wznowienie stanowi przesłankę dopuszczalności tego środka. Zob. również: A. Olaś, (w:) P. Ryłski (red.), *Kodeks...*, komentarz do art. 399, nb 176; K. Weitz, (w:) J. Gudowski (red.), *System...*, s. 1207, wraz z literaturą cytowaną w przypisie 396, oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2014 r., I PZ 1/14, LEX nr 1466625.

¹¹⁷ Por. M. Manowska, *Wznowienie...*, s. 193, 210, 212.

¹¹⁸ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2007 r., I CO 17/06, LEX nr 421409; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2013 r., I UO 2/13, LEX nr 1503145.

¹¹⁹ Por. K. Weitz, (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks...*, komentarz do art. 412, np 17.

o wznowienie, gdyż jest rozpoznawana w granicach, które zakreśla podstawa wznowienia i zakres zaskarżenia¹²⁰.

REFERENCES

- Allerhand M., *Wznowienie procesu według projektu polskiej procedury cywilnej. (Do-kończenie)*, „Głos Prawa” 1927, nr 10–11
- Ereciński T., (w:) J. Gudowski, K. Weitz, T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016
- Ereciński T., Gudowski J., Jędrzejewska M., (w:) T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, LEX/el. 2004
- Ereciński T., Weitz K., *Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 2
- Flaga-Gieruszyńska K., (w:) K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el. 2022
- Gołąb S., *Wznowienie postępowania*, „Głos Prawa” 1928, nr 9–12
- Góra-Błaszczkowska A., (w:) A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IA. Komentarz. Art. 1–424¹²*, Legalis/el. 2020
- Grzegorzczak P., *Legitymacja procesowa – pojęcie, funkcje i reżim procesowy*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 2
- Jagięła J., *Brak zdolności sądowej i procesowej – jako podstawy wznowienia postępowania*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 2
- Jagięła J., *Środki zaskarżenia w postępowaniu ze skargi o wznowienie*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 11–12
- Jaworski A., (w:) P. Ryłski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el. 2022
- Jędrzejewska M., (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze. Część druga. Postępowanie zabezpieczające*, t. 2, Warszawa 2007
- Kotowski A., *Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 9
- Manowska M., *Etapy badania skargi o wznowienie postępowania (wybrane zagadnienia)*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 11
- Manowska M., *Skarga o wznowienie postępowania a skarga kasacyjna i skarga o stwierdzenie zgodności z prawem prawomocnego orzeczenia*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 1
- Manowska M., *Wznowienie postępowania cywilnego*, Warszawa 2013
- Olaś A., (w:) P. Ryłski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis/el. 2022

¹²⁰ Por. D. Zawistowski, (w:) T. Wiśniewski (red.), *Kodeks...*, s. 426, nb 15.

- Olaś A., *Wznowienie postępowania zakończzonego orzeczeniem niemerytorycznym – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, Warszawa 2014
- Radajewski M., *Skarga nadzwyczajna (wybrane zagadnienia)*, „Państwo i Prawo” 2020, z. 3
- Sawczuk M., (w:) W. Siedlecki (red.), *System prawa procesowego cywilnego. Tom III. Zaskarżanie orzeczeń sądowych*, Ossolineum 1986
- Sawczuk M., *Wznowienie postępowania cywilnego*, Warszawa 1970
- Siedlecki W., (w:) W. Siedlecki (red.), *System prawa procesowego cywilnego. Tom III. Zaskarżanie orzeczeń sądowych*, Ossolineum 1986
- Siedlecki W., *Legitymacja do wznowienia postępowania cywilnego*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1984, nr 21–22
- Szczepaniec M., *Skarga nadzwyczajna w praktyce – wybrane zagadnienia*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 9
- Szczucki K., *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, LEX/el. 2021
- Weitz K., (w:) J. Gudowski (red.), *System prawa procesowego cywilnego. Tom III. Środki zaskarżenia*, Warszawa 2013
- Weitz K., (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Postępowanie rozpoznawcze*, LEX/el. 2016
- Weitz K., *Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, (w:) K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego*, Warszawa 2014
- Weitz K., *Skutki naruszenia właściwości sądu do wznowienia postępowania*, „Palestra” 2007, nr 1–2
- Węgrzynowski Ł., *Skutki prawne wykreślenia spółki kapitałowej z rejestru przedsiębiorców (cz. I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 7
- Wiśniewski T., *Rozdział I. System zaskarżania orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, (w:) T. Wiśniewski (red.), *Skarga nadzwyczajna w świetle systemu środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019
- Zawistowski D., (w:) T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Artykuły 367–505³⁹*, Warszawa 2021
- Zembrzusi T., *Nieważność postępowania w procesie cywilnym*, Warszawa 2017
- Zembrzusi T., *Skarga nadzwyczajna w polskim postępowaniu cywilnym*, „Państwo i Prawo” 2019, z. 6